

**Негласні слідчі (розшукові)
дії: науково-практичний
коментар глави 21 КПК
України з постійними
правовими позиціями
Верховного Суду**

Науково-практичний коментар Глави 21 Кримінального процесуального кодексу України поєднує в собі наукові підходи, які можуть бути корисними для прикладного правозастосування, та правові позиції Верховного Суду, спрямовані на інтерпретацію проблемних питань інституту негласних слідчих (розшукових) дій.

Стосовно кожної статті Глави 21 Кодексу надано: деталізований опис порядку її практичного застосування; витяги з нормативно-правових актів, які регламентують відповідні правовідносини; позиції Верховного Суду, які є найбільш релевантними щодо коментованих нормативних приписів. Швидкий доступ до повних текстів згадуваних у коментарі судових рішень забезпечено додаванням QR-кодів.

Для працівників правоохоронних органів, суддів, адвокатів, науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних навчальних закладів і факультетів та широкого кола читачів.

Я. О. Тализіна

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ГЛАВИ 21 КПК УКРАЇНИ
З ПОСТАТЕЙНИМИ ПРАВОВИМИ
ПОЗИЦІЯМИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

ЮРІНКОН ІНТЕР
Київ-2024

УДК 343.13.06.09(477)(07)

T16

Тализіна Я. О.

T16 Негласні слідчі (розшукові) дії: науково-практичний коментар глави 21 КПК України з постатейними правовими позиціями Верховного Суду. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 704 с.

ISBN 978-966-667-842-6

Науково-практичний коментар Глави 21 Кримінального процесуального кодексу України поєднує в собі наукові підходи, які можуть бути корисними для прикладного правозастосування, та правові позиції Верховного Суду, спрямовані на інтерпретацію проблемних питань інституту негласних слідчих (розшукових) дій. Стосовно кожної статті Глави 21 Кодексу надано: деталізований опис порядку її практичного застосування; витяги з нормативно-правових актів, які регламентують відповідні правовідносини; позиції Верховного Суду, які є найбільш релевантними щодо коментованих нормативних приписів. Швидкий доступ до повних текстів згадуваних у коментарі судових рішень забезпечено додаванням QR-кодів.

Для працівників правоохоронних органів, суддів, адвокатів, науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних навчальних закладів і факультетів та широкого кола читачів.

УДК 343.13.06.09(477)(07)

ISBN 978-966-667-842-6

© Тализіна Я. О., 2024

© Юрінком Інтер, 2024

*Моїм любим батькам
та друзям,
які вірять у мене
та підтримують —
присвячується.*

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БЕБУ –	Бюро економічної безпеки України
ВАКС –	Вищий антикорупційний суд
ВРУ –	Верховна Рада України
ВС –	Верховний Суд
ДБР –	Державне бюро розслідувань
ДКВСУ –	Державна кримінально-виконавча служба України
ДПСУ –	Державна прикордонна служба України
ЄДРСР –	Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄРДР –	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ –	Європейський суд з прав людини
ЗВДТ –	Звід відомостей, що становлять державну таємницю, затверджений наказом Служби безпеки України від 23.12.2020 за № 383, або від 12.08.2005 за № 440
ЗУ –	Закон України
КК –	Кримінальний кодекс України
КПК –	Кримінальний процесуальний кодекс України
КУ –	Конституція України
КУпАП –	Кодекс України про адміністративні правопорушення
Інструкція про НСРД –	Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та ін. від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5
МНІ –	матеріальний носій інформації
НАБУ –	Національне антикорупційне бюро України
НПА –	нормативно-правовий акт
НПУ –	Національна поліція України
НСРД –	негласні слідчі (розшукові) дії
ОРД –	оперативно-розшукова діяльність
ОРЗ –	оперативно-розшуковий захід або заходи
РСЧ –	режимно-секретна частина, відділ або орган
СБУ –	Служба безпеки України

Глава 21.

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ

§ 1. Загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії

Стаття 246. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій.....	10
Стаття 247. Слідчий суддя, який здійснює розгляд клопотань щодо негласних слідчих (розшукових) дій	106
Стаття 248. Розгляд клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії.....	117
Стаття 249. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії.....	192
Стаття 250. Проведення негласної слідчої (розшукової) дії до постановлення ухвали слідчого судді....	198
Стаття 251. Вимоги до постанови слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій	205
Стаття 252. Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій.....	210
Стаття 253. Повідомлення осіб, щодо яких проводилися негласні слідчі (розшукові) дії	287
Стаття 254. Заходи щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій.....	295
Стаття 255. Заходи щодо захисту інформації, яка не використовується у кримінальному провадженні	305

Стаття 256. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні.....	308
Стаття 257. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій в інших цілях або передання інформації	320

§ 2. Втручання у приватне спілкування

Стаття 258. Загальні положення про втручання у приватне спілкування.....	340
Стаття 259. Збереження інформації	356
Стаття 260. Аудіо-, відеоконтроль особи	358
Стаття 261. Накладення арешту на кореспонденцію.....	371
Стаття 262. Огляд і виїмка кореспонденції	377
Стаття 263. Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж.....	379
Стаття 264. Зняття інформації з електронних інформаційних систем	398
Стаття 265. Фіксація та збереження інформації, отриманої з електронних комунікаційних мереж за допомогою технічних засобів та в результаті зняття відомостей з електронних інформаційних систем	408
Стаття 266. Дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів.....	414

§ 3. Інші види негласних слідчих (розшукових) дій

Стаття 267. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи	420
---	-----

Стаття 268. Установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу)	428
Стаття 269. Спостереження за особою, річчю або місцем	435
Стаття 269 ¹ . Моніторинг банківських рахунків	438
Стаття 270. Аудіо-, відеоконтроль місця.....	441
Стаття 271. Контроль за вчиненням злочину.....	445
Стаття 272. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації	619
Стаття 273. Засоби, що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій	632
Стаття 274. Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження	663
Стаття 275. Використання конфіденційного співробітництва.....	666

Розділ IX-1

ОСОБЛИВИЙ РЕЖИМ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття 615. Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану.....	682
Список використаних джерел.....	691

Глава 21

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ

§ 1

Загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії

Стаття 246. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій ¹

1. Негласні слідчі (розшукові) дії — це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом.

2. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269¹, 270, 271, 272, 274 цього Кодексу, проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

{Частина друга статті 246 із змінами, внесеними згідно із Законами № 198-VIII від 12.02.2015, № 720-IX від 17.06.2020}

3. Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених цим Кодексом, — слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

4. Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину.

5. У рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії зазначається строк її проведення. Строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії може бути продовжений:

прокурором, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням, — до вісімнадцяти місяців;

керівником органу досудового розслідування, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його або слідчого рішенням, — до шести місяців;

начальником головного, самостійного управління, департаменту апарату Національної поліції, територіальних органів Національної поліції та його відокремлених підрозділів, Центрального управління Служби безпеки України, керівником відповідного підрозділу Національного антикорупційного бюро України, органу Державного бюро розслідувань, органу Бюро економічної безпеки України, Державної кримінально-виконавчої служби України, регіонального органу Служби безпеки України в межах компетенції, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, — до дванадцяти місяців;

{Абзац четвертий частини п'ятої статті 246 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1698-VII від 14.10.2014, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1798-VIII від 21.12.2016; в редакції Закону № 1888-IX від 17.11.2021}

Головою Національної поліції, Головою Служби безпеки України, Директором Національного антикорупційного бюро України, Директором Бюро економічної безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, — до вісімнадцяти місяців;

{Абзац п'ятий частини п'ятої статті 246 із змінами, внесеними згідно із Законами № 406-VII від 04.07.2013, № 1698-VII від 14.10.2014, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1798-VIII від 21.12.2016, № 187-IX від 04.10.2019; в редакції Закону № 1888-IX від 17.11.2021}

слідчим суддею, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням у порядку, передбаченому статтею 249 цього Кодексу.

6. Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування кримінального правопорушення, або за його дорученням — уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної безпеки України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи.

{Частина шоста статті 246 із змінами, внесеними згідно із Законами № 406-VII від 04.07.2013, № 1698-VII від 14.10.2014, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1492-VIII від 07.09.2016, № 671-IX від 04.06.2020, № 720-IX від 17.06.2020; в редакції Закону № 1888-IX від 17.11.2021}

Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена спільним наказом Генеральної прокуратури України та ін. від 16.11.2012 за № 114/1042/516/1199/936/1687/5 ²

1.2. Правову основу проведення негласних слідчих (розшукових) дій, захисту інформації при проведенні цих слідчих дій становлять Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативно-розшукову діяльність», Порядок організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 02.10.2003 № 1561-12 (далі — Порядок), Звід відомостей, що становлять державну таємницю (далі — ЗВДТ) (затверджений наказом Служби безпеки України від 12.08.2005

№ 440 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17.08.2005 за № 902/11182¹), та інші нормативно-правові акти.

1.5. Негласні слідчі (розшукові) дії — це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (ст. 246 КПК України).

1.6. Методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій — це сукупність організаційних, практичних прийомів, у тому числі із застосуванням технічних засобів, які дозволяють у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, отримати інформацію про злочин або особу, яка його вчинила, без її відома.

1.7. Суб'єкти, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій: слідчі органів прокуратури (на час дії п. 1 розділу XI «Перехідних положень» КПК України²), органів внутрішніх справ, органів безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань (з дня початку його діяльності)³, а також уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України⁴, які проводять негласні слідчі (розшукові) дії за письмовим дорученням слідчого, прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів слідчими під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

1.7.1. Уповноважений оперативний підрозділ — оперативний підрозділ, який входить до складу державного органу, визначеного у статті 246 КПК України, залучений за рішенням керівництва органу до здійснення або участі у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії.

1.7.2. Уповноважена особа — співробітник (працівник) уповноваженого оперативного підрозділу, залучений за рішенням керівника до проведення або участі у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії, інші особи, залучені за рішенням слідчого, прокурора, оперативного підрозділу.

1.8. У кримінальному провадженні під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітники (працівники) уповноваженого оперативного

---

¹ Вказаний наказ СБУ втратив чинність після прийняття нового ЗВДТ, який затверджений наказом СБУ від 23.12.2020 за № 383.

² Ця норма вже не актуальна, функція слідства у прокуратурі ліквідована з 20.11.2019.

³ ДБР офіційно почало свою роботу 27.11.2018; вказаний в Інструкції про НСРД перелік правоохоронних органів є неактуальним, так як зміни до неї не вносилися з моменту прийняття, тому краще керуватись положеннями ст.ст. 38, 41 КПК.

⁴ Актуальний перелік правоохоронних органів, оперативні підрозділи яких можуть проводити НСРД, закріплений у ст. 41 КПК.

підрозділу не мають права здійснювати процесуальні дії за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.

1.9. Процесуальними документами щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій є постанови, клопотання, доручення, протоколи уповноваженого співробітника (працівника) оперативного підрозділу, слідчого, прокурора, а також ухвали слідчого судді.

1.10. Згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу України негласні слідчі (розшукові) дії, залежно від їх виду і конкретної мети, проводяться щодо підозрюваного чи іншої особи, якщо лише в результаті їх проведення є можливість отримати відомості про злочин і особу, яка його вчинила, чи обставини, що мають значення для досудового розслідування (про події, речі і документи, які мають істотне значення для досудового розслідування) (ст.ст. 246, 253, 261 КПК України).

1.10.1. Слідчому судді необхідно надати відомості, залежно від виду негласної слідчої (розшукової) дії, отримані в ході досудового розслідування, що підтверджують неможливість одержання відомостей про злочин чи особу, яка його вчинила, в інший спосіб.

1.16. Порядок, тактика та методика проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій, взаємодія уповноважених оперативних підрозділів, які виконують доручення слідчого, прокурора на їх проведення, з особами (підрозділами), що залучаються до проведення таких дій, регулюються окремим нормативно-правовим актом органів, у складі яких перебувають уповноважені оперативні підрозділи.

2.1. Рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії слідчий, прокурор викладає в постанові, яка має відповідати вимогам ст.ст. 246, 251 КПК України, якщо ця дія проводиться без дозволу слідчого судді, або в невідкладних випадках, передбачених ст. 250 КПК України.

2.3. Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України).

2.3.1. У разі прийняття рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії, у ході якої необхідно провести іншу негласну слідчу (розшукову) дію, яка вимагає постановлення ухвали слідчого судді, слідчий, прокурор звертається до нього з клопотанням у порядку, передбаченому ст. 248 КПК України.

2.7. Строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії може бути продовжений у встановленому порядку особами, визначеними ст.ст. 246, 249 КПК України.

3.1. Слідчий може проводити негласні слідчі (розшукові) дії самостійно, спільно з уповноваженими оперативними підрозділами, залучати до їх проведення інших осіб, а також доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам (п. 6 ст. 246 КПК України).

3.2. Порядок надання доручень на проведення негласної слідчої (розшукової) дії встановлюється цією Інструкцією.

3.3. Слідчий, прокурор надсилає доручення керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення і у складі якого знаходяться орган розслідування та/або оперативні підрозділи, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246 КПК України).

3.3.1. Залежно від злочину, який розслідується, та статусу особи, щодо якої проводиться негласна слідча (розшукова) дія, інших чинників слідчий, за погодженням з керівником органу досудового розслідування відповідного рівня, може доручати проведення негласної слідчої (розшукової) дії керівнику іншого правоохоронного органу, у тому числі того, під юрисдикцією якого не знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, з обґрунтуванням такої необхідності.

3.3.2. У випадку, коли матеріали оперативно-розшукової діяльності були використані як приводи та підстави для початку досудового розслідування, доручення на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, як правило, надається оперативному підрозділу, який виявив злочин, але враховуються його повноваження.

3.4. До доручення слідчого, прокурора додається ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії чи постанова слідчого, прокурора про проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

3.4.1. Доручення складається у двох примірниках на офіційному бланку органу досудового розслідування чи прокуратури відповідного рівня.

3.4.2. Доручення повинно бути мотивованим, містити інформацію, яка необхідна для його виконання, чітко поставлене завдання, що підлягає вирішенню, строки його виконання, визначати конкретного прокурора, якому слід направляти матеріали в порядку, передбаченому ст. 252 Кримінального процесуального кодексу України. Оперативний підрозділ не має права передоручати виконання доручення іншим оперативним підрозділам.

У дорученні також може визначатись порядок взаємодії між слідчим, прокурором і уповноваженим оперативним підрозділом, а також терміни складання протоколів про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії або її проміжного етапу.

3.4.3. Керівник органу відповідно до відомих нормативно-правових актів визначає виконавця — оперативний підрозділ (оперативні підрозділи).

3.6. Прокурор має право заборонити проведення ще не розпочатої негласної слідчої (розшукової) дії, оформивши своє рішення вмотивованою постановою (ст.ст. 110, 246, 249 КПК України).

3.7. Прокурор зобов'язаний припинити подальше проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо в цьому відпала необхідність, та з інших підстав, викладених ним у постанові, що негайно надається керівнику органу, який проводить негласну слідчу (розшукову) дію за дорученням слідчого, прокурора, або слідчому, який проводить зазначені дії безпосередньо (ст.ст. 246, 249 КПК України).

3.8. Уповноважений оперативний підрозділ для виконання доручення слідчого, прокурора з урахуванням необхідності забезпечення умов для проведення негласних слідчих (розшукових) дій залучає на підставі свого завдання відповідні оперативні та оперативно-технічні підрозділи.

3.10. Уповноважені оперативні підрозділи не мають права виходити за межі доручень слідчого, прокурора (ст. 41 КПК). Вони зобов'язані повідомляти їх про виявлення обставин, які мають значення для кримінального провадження або вимагають нових процесуальних рішень слідчого, прокурора.

3.11. Керівник органу, якому доручено виконання негласної слідчої (розшукової) дії, повинен негайно повідомити прокурора та слідчого про неможливість виконання доручення, його затримку з обґрунтуванням причини і повідомленням про вжиття заходів до подолання перешкод у виконанні доручення.

3.12. Контроль за дотриманням строків і повноти виконання доручення слідчого, прокурора здійснюється начальником уповноваженого оперативного підрозділу.

За результатами виконання доручення оперативний співробітник (працівник) складає рапорт із зазначенням результатів виконаного доручення, залучених при цьому сил і засобів, а також їх результатів.

Начальник уповноваженого оперативного підрозділу приймає рішення шляхом накладення резолюції на рапорті стосовно можливості направлення протоколу та додатків до нього прокурору чи вжиття заходів до належного виконання доручення.

Протокол та додатки до нього не пізніше 24 годин після складання надаються прокурору, зазначеному в дорученні. Матеріали, що можуть розшифрувати конфіденційних осіб отримання інформації, не надаються.

Протокол та додатки до нього не пізніше 24 годин після складання надаються прокурору, зазначеному в дорученні. Матеріали, що можуть розшифрувати конфіденційних осіб отримання інформації, не надаються.

4.5. Конкретний виконавець щодо складання протоколу про проведення негласної слідчої (розшукової) дії визначається керівником уповноваженого оперативного підрозділу, який проводив такі дії на підставі доручення слідчого, прокурора.

Кримінальний процесуальний кодекс України ¹

Стаття 36. Прокурор

1. Прокурор, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та

організації, службові та інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення прокурора.

2. Прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений:

1) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;

2) мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування;

3) доручати органу досудового розслідування проведення досудового розслідування;

4) доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках — особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному цим Кодексом;

5) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;

7) скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих;

9) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;

10) погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених цим Кодексом, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання.

Стаття 38. Орган досудового розслідування

1. Органами досудового розслідування є органи, що здійснюють досудове слідство і дізнання.

2. Досудове слідство здійснюють:

1) слідчі підрозділи:

а) органів Національної поліції;

б) органів безпеки;

г) органів Державного бюро розслідувань;

2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України;

3) підрозділи детективів органів Бюро економічної безпеки України.

3. Дізнання здійснюють підрозділи дізнання або уповноважені особи інших підрозділів:

а) органів Національної поліції;

б) органів безпеки;

- в) органів Бюро економічної безпеки України;
- г) органів Державного бюро розслідувань;
- г) Національного антикорупційного бюро України.

4. Досудове слідство здійснюють слідчі одноособово або слідчою групою.

5. Орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування.

Стаття 40¹. Дізнавач

1. Дізнавач при здійсненні дізнання наділяється повноваженнями слідчого. Дізнавач несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення дізнання.

2. Дізнавач уповноважений:

1) починати дізнання за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;

2) проводити огляд місця події, обшук затриманої особи, опитувати осіб, вилучати знаряддя і засоби вчинення правопорушення, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання, а також проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених цим Кодексом;

3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, установлених цим Кодексом, відповідним оперативним підрозділам;

4) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій;

7) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 цього Кодексу;

8) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом.

3. Дізнавач зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі.

4. Дізнавач, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення дізнавача.

Стаття 41. Оперативні підрозділи

1. Оперативні підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної безпеки України, органів Державної прикордонної служби України, органів, установ виконання покарань

та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, дізнавача, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України — за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

2. Під час виконання доручень слідчого, дізнавача, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.

3. Доручення слідчого, дізнавача, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом.

Стаття 99. Документи

2. До документів, за умови наявності в них відомостей, передбачених частиною першою цієї статті, можуть належати:

1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані);

2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;

3) складені в порядку, передбаченому цим Кодексом, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії;

4) висновки ревізій та акти перевірок.

Матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.

Стаття 300. Слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування кримінальних проступків

1. Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені цим Кодексом, та негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені частиною другою статті 264 та статтею 268 цього Кодексу, а також відбирати пояснення для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку, проводити медичне освідчення,

отримувати висновок спеціаліста, що має відповідати вимогам до висновку експерта, знімати показання технічних приладів і технічних засобів у провадженнях щодо вчинення кримінальних проступків, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, вилучати знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей, до внесення відомостей про кримінальний проступок до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Закон України

«Про оперативно-розшукову діяльність»³

Стаття 5. Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами:

Національної поліції — підрозділами кримінальної та спеціальної поліції;

Державного бюро розслідувань — оперативними, оперативно-технічними, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки;

Служби безпеки України — оперативними підрозділами Центрального управління, регіональних органів та органів військової контррозвідки;

Служби зовнішньої розвідки України — агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки;

Державної прикордонної служби України — розвідувальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), підрозділами забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розшуковими та оперативно-технічними;

управління державної охорони — підрозділом оперативного забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона;

органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України;

розвідувального органу Міністерства оборони України — оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки;

Національного антикорупційного бюро України — детективів, оперативно-технічними, внутрішнього контролю;

Бюро економічної безпеки України — підрозділами детективів, оперативно-технічними підрозділами.

Проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та особами забороняється.

Стаття 8. Права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених статтею 6 цього Закону підстав надається право:

1) опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;
2) проводити контрольовану поставку та контрольовану і оперативну закупку товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь. Проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок здійснюється згідно з положеннями статті 271 Кримінального процесуального кодексу України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, Бюро економічної безпеки України, Служби безпеки України, погодженими з Офісом Генерального прокурора та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України;

3) порушувати в установленому законом порядку питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або іншими видами господарської діяльності індивідуально, та брати участь в їх проведенні;

4) ознайомлюватися з документами та даними, що характеризують діяльність підприємств, установ та організацій, вивчати їх, за рахунок коштів, що виділяються на утримання підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виготовляти копії з таких документів, на вимогу керівників підприємств, установ та організацій — виключно на території таких підприємств, установ та організацій, а з дозволу слідчого судді в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, — витребувати документи та дані, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні кримінального правопорушення, джерело та розміри їх доходів, із залишенням копій таких документів та опису вилучених документів особам, в яких вони витребувані, та забезпеченням їх збереження і повернення в установленому порядку. Вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських документів забороняється, крім випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України;

5) проводити операції із захоплення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, припинення кримінальних правопорушень, розвідувально-підпильної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб;

6) відвідувати жилі та інші приміщення за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується, а також збирати відомості про протиправну діяльність осіб, щодо яких провадиться перевірка;

7) негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи згідно з положеннями статті 267 Кримінального процесуального кодексу України;

7¹) з метою виявлення та фіксації діянь, передбачених статтями 305, 307, 309, 311, 318, 321, 364¹, 365², 368, 368³, 368⁴, 369, 369² Кримінального кодексу України, проводити операції з контрольованого вчинення відповідних діянь. Порядок отримання дозволу, строк його дії та порядок проведення операції з контрольованого вчинення корупційного діяння визначаються Кримінальним процесуальним кодексом України;

8) виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями статті 272 Кримінального процесуального кодексу України;

9) здійснювати аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж згідно з положеннями статей 260, 263–265 Кримінального процесуального кодексу України;

10) накладати арешт на кореспонденцію, здійснювати її огляд та виїмку згідно з положеннями статей 261, 262 Кримінального процесуального кодексу України;

11) здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України;

12) здійснювати установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу згідно з положеннями статті 268 Кримінального процесуального кодексу України;

13) мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників;

14) використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 Кримінального процесуального кодексу України;

15) отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про кримінальні правопорушення, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави;

16) використовувати за згодою адміністрації службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій, а так само за згодою осіб — житло, інші приміщення, транспортні засоби і майно, які їм належать;

17) створювати та використовувати заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби згідно з положеннями статті 273 Кримінального процесуального кодексу України;

- 18) створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи;
- 19) застосовувати засоби фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю на підставах і в порядку, встановлених законами про Національну поліцію, Службу безпеки України, Державну прикордонну службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, Митним кодексом України;
- 20) звертатися у межах своїх повноважень із запитами до правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна;
- 21) безпосередньо проводити або ініціювати проведення кримінального аналізу.

Закон України «Про державну таємницю»⁴

Стаття 8. Інформація, що може бути віднесена до державної таємниці

До державної таємниці у порядку, встановленому цим Законом, відноситься інформація:

- 4) у сфері державної безпеки та охорони правопорядку:
- про особовий склад органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність або розвідувальну чи контррозвідувальну;
  - про засоби, зміст, плани, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, форми, методи і результати оперативно-розшукової, розвідувальної і контррозвідувальної діяльності; про осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять таку діяльність; про склад і конкретних осіб, що є негласними штатними працівниками органів, які здійснюють оперативно-розшукову, розвідувальну і контррозвідувальну діяльність;
  - про організацію режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, державні програми, плани та інші заходи у сфері охорони державної таємниці...

Конкретні відомості можуть бути віднесені до державної таємниці за ступенями секретності «особливої важливості», «цілком таємно» та «таємно» лише за умови, що вони належать до категорій, зазначених у частині першій цієї статті, і їх розголошення завдаватиме шкоди інтересам національної безпеки України та з дотриманням вимог статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Коментар

Відповідно до норм КПК, досудове розслідування полягає у збиранні фактичних даних, інформації про обставини вчинення злочинів і кримінальних проступків та встановленні осіб, які їх вчинили, як гласними, так і негласними методами. Саме НСРД, що визначаються законодавцем як різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК (ч. 1 ст. 246 КПК), є цими негласними методами (засобами) збирання фактичних даних, отримання інформації про обставини вчинення злочинів та кримінальних проступків. Вказівка на те, що НСРД є засобами збирання доказів сторонами кримінального провадження міститься також у ст. 93 КПК. Так, відповідно до ч. 2 ст. 93 КПК, сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення у числі інших заходів і НСРД, а сторона захисту, потерпілий здійснює збирання доказів, у тому числі, шляхом ініціювання проведення НСРД (ч. 3 ст. 93 КПК).⁵

Таким чином, під НСРД слід розуміти заходи, що складаються з сукупності пошуко-пізнавальних, розшукових та посвідчувальних прийомів, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, проводяться уповноваженим кримінальним процесуальним законом суб'єктом з метою виявлення й закріплення фактичних даних і відомостей про їх джерела для отримання доказів у кримінальному провадженні та їх перевірки.⁵

Слід зазначити, що негласність факту проведення НСРД носить відносний характер, вона не є абсолютною, на що вказано у законодавчому визначенні НСРД — «за винятком випадків, передбачених КПК України» (ч. 1 ст. 246 КПК). Факт проведення НСРД як подія минулого стає відомою особам, щодо яких ці НСРД проводилися, у визначеному законом порядку (ст. 253 КПК). У випадку досягнення мети проведення НСРД та використання її результатів у доказуванні (ст. 256 КПК), а також у випадку використання її результатів в інших цілях (ст. 257 КПК) факт проведення НСРД стає відомим певному колу осіб. Так, навіть у випадку подальшого здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні, відомості про факт проведення НСРД стають відомі сторонам та іншим учасникам кримінального провадження, що можуть бути присутні (ч. 2, 3, 4 ст. 27 КПК). У зазначених випадках можуть ставати відомими й застосовані методи негласного отримання інформації про злочин. Також у разі допиту осіб, які проводили НСРД або були залучені до їх проведення, відповідно до положень ч. 2 ст. 256 КПК, з метою оцінки доказів з точки зору належності, допустимості або достовірності, можуть ставитися питання стосовно методів отримання інформації в ході проведення НСРД.⁵

Хоча КПК не містить окремої норми, яка б визначала перелік НСРД, результати системного аналізу його положень дають підстави для висновку, що до них відносяться такі:

- 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК);
- 2) накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК)

- 3) огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК);
- 4) зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК);
- 5) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК);
- 6) обстеження публічно недоступних місць; житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК);
- 7) установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) (ст. 268 КПК);
- 8) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК);
- 9) моніторинг банківських рахунків (ст. 269¹ КПК);
- 10) аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК);
- 11) контроль за вчиненням злочину (у формах: контрольована поставка; контрольована закупка; оперативна закупка; спеціальний слідчий експеримент; імітування обстановки злочину) (ст. 271 КПК);
- 12) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності чи злочинної організації (ст. 272 КПК);
- 13) негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК).

На практиці використання спеціальних засобів під час проведення НСРД (ст. 274 КПК) та використання конфіденційного співробітництва (ст. 275 КПК) самостійними НСРД не вважаються.

Крім того, КПК поділяє всі НСРД на ті, що втручаються у приватне спілкування (ст.ст. 260–264 КПК) та інші види НСРД. Усі НСРД, що втручаються у приватне спілкування, а також НСРД за ст. 267, 268 (крім проведення цієї НСРД за заявою власника чи володільця радіоелектронного засобу), ст. 269 (в частині спостереження за особою), ст.ст. 269¹, 270, 274 КПК — потребують дозволу слідчого судді, який постановляється за клопотанням слідчого, що погоджене прокурором, або за клопотанням самого прокурора. Решта НСРД можуть проводитись за постановою слідчого або прокурора. Лише така НСРД як контроль за вчиненням злочину може бути проведена виключно на підставі постанови прокурора.

За загальним правилом, усі НСРД проводяться лише у кримінальних провадженнях щодо тяжких і особливо тяжких злочинів. Виключення — ст. 268 та ч. 2 ст. 264 КПК, які можуть проводити щодо злочинів будь-якої тяжкості та щодо кримінальних проступків.

Відповідно до ч. 3 ст. 246 КПК, слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних НСРД та отримані результати. На практиці такий обов'язок слідчим не завжди виконується, оскільки за його недотримання немає жодної відповідальності. Разом із тим, відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 36 КПК прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування. Таким чином, процесуальний керівник може витребувати як відкриті, так і таємну частину матеріалів досудового

розслідування, а також ознайомлюватись із таємним томом кримінального провадження в РСЧ органу досудового розслідування на підставі письмового припису, підписаного керівником прокуратури.

Також прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення НСРД. Таке рішення оформлюється у вигляді постанови та є обов'язковим для виконання (див. коментар до ст. 249 КПК).

Кожне рішення про проведення НСРД — постанова чи ухвала — повинні мати обмежений строк їх проведення. За загальним правилом цей строк не повинен перевищувати 2 місяців (лише для НСРД за ст. 272 КПК передбачена можливість прийняти рішення про її проведення одразу на строк до 6 місяців), однак може бути продовжений. При цьому рішення слідчого судді про надання дозволу на проведення НСРД можливо продовжити лише шляхом подання відповідного клопотання до слідчого судді, а ті НСРД, які проводяться на підставі постанови слідчого чи прокурора — можуть бути продовжені їх керівниками за ієрархією залежно від строку продовження (ч. 5 ст. 246 КПК). У будь-якому випадку строк проведення НСРД не може перевищувати строку досудового розслідування (див. коментар до ст. 249 КПК). Разом із тим, певна складність процедури продовження дії постанов про проведення НСРД на практиці спонукає слідчих та прокурорів просто винести постанови про проведення цих НСРД заново, після закінчення строку дії попередніх постанов.

Проводити НСРД має право слідчий, який здійснює досудове розслідування кримінального правопорушення, або за його дорученням — уповноважені оперативні підрозділи НПУ, СБУ, НАБУ, ДБР, БЕБУ, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВСУ, ДПСУ. Так, прокурор не має права самостійно проводити НСРД, хоча уповноважений на проведення інших, гласних слідчих (розшукових) дій. Насправді, і про доцільність наділення повноваженням на проведення НСРД слідчого точаться дискусії, оскільки Глава 21 КПК практично є відображенням ОРЗ в рамках кримінального провадження (див. п.п. 2, 7–12, 18 ч. 1 ст. 7 8 ЗУ «Про ОРД»). Історично ОРЗ проводяться лише співробітниками оперативних підрозділів, які мають спеціальні знання та навички у цій сфері (ст. 5 ЗУ «Про ОРД»). На відміну від слідчого, якому навіть за наявності бажання самостійно провести певну НСРД буде складно це зробити через завантаженість іншою процесуальною роботою. Тому на практиці так склалося, що слідчі майже не проводять НСРД, доручаючи це співробітникам оперативного підрозділу.

Крім того, зі змісту ст. 5 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» можна зрозуміти, що оперативні підрозділи поділяються на оперативні та оперативно-технічні. Це важливо з урахуванням того, що деякі НСРД (за ст.ст. 260, 263, 264, 268, 270 КПК та ніші у разі необхідності) потребують застосування спеціальних технічних засобів для організації їх проведення. У такому випадку оперативний підрозділ, якому слідчий або прокурор доручили проведення НСРД, надають спеціальне завдання оперативно-технічному підрозділу і таким чином залучають їх до проведення таких НСРД. Далі

на прикладі розбору окремих видів НСРД буде детальніше продемонстровано як це працює (див. коментар до ст. 263 КПК).

Також тут варто зауважити, що відповідно до ч. 1 ст. 3 КПК досудове розслідування наразі поділяється на дізнання, в ході якого розслідуються проступки, та досудове слідство як форма розслідування злочинів. Вище ми зазначали, що за загальним правилом НСРД проводяться щодо тяжких і особливо тяжких злочинів, коли відомості про кримінальне правопорушення і особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. За цих же самих умов НСРД, передбачені ст. 268 та ч. 2 ст. 264 КПК можуть проводитись і щодо злочинів невеликої тяжкості, а також проступків, які розслідує дізнавач (ст. 300 КПК). Разом із тим, для зручності та керуючись загальним правилом, далі у цьому посібнику, коментуючи організацію проведення різних НСРД та говорячи про слідчого і прокурора, просимо врахувати, що у випадках проведення цих двох НСРД усі ті самі повноваження, що і слідчий, має також дізнавач.

Крім того, враховуючи, що в НАБУ та БЕБУ передбачені посади детективів, які, хоч і наділені ширшими повноваженнями, однак в переважній більшості виконують функції саме слідчого, то говорячи далі про слідчого під час проведення НСРД, слід відносити до цього поняття також детективів.

Відповідно до Інструкції про НСРД, доручення слідчого, прокурора складається у двох примірниках на офіційному бланку та до нього додається ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД чи постанова слідчого, прокурора про проведення НСРД. Доручення має бути мотивованим, містити інформацію, що необхідна для його виконання, має включати чітко поставлене завдання, що підлягає вирішенню, строки його виконання, у ньому потрібно вказати конкретного прокурора, якому слід направляти матеріали в порядку, передбаченому ст. 252 КПК. У дорученні обов'язково зазначається конкретна НСРД, яку прокурор вважає за необхідне провести. У дорученні також може визначатися порядок взаємодії між слідчим, прокурором і уповноваженим оперативним підрозділом, а також терміни складання протоколів про хід і результати проведеної НСРД або її проміжного етапу.⁶

Відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК, за рішенням слідчого чи прокурора до проведення НСРД можуть залучатися також інші особи. Це положення дуже подібне до ч. 1 ст. 275 КПК, у якій вказано, що під час проведення НСРД слідчий має право залучати іншу особу до конфіденційного співробітництва. Насправді, єдиного визначення, що таке конфіденційне співробітництво в рамках кримінального провадження під час проведення НСРД практика наразі не сформувала. Тому суд касаційної інстанції поставив знак рівності між положеннями ч. 6 ст. 246 КПК та ч. 1 ст. 275 КПК і навіть допускає як належне залучення особи до конфіденційного співробітництва прокурором, хоча вказана стаття цього не передбачає. Так само відсутнє і пояснення, кого розуміти під «іншими особами» в кожній із зазначених статей. Хоча в теорії й були спроби розмежувати «інших осіб», віднісши до ч. 6 ст. 246 КПК спеціалістів та перекладачів, співробітників оперативно-технічних підроз-

ділів, а до ст. 275 КПК — лише свідків, потерпілих, підозрюваних, які готові до співробітництва з правоохоронними органами на конфіденційній основі — на практиці це не знайшло свого відображення. Тому на сьогодні практиками положення ч. 6 ст. 246 та ч. 1 ст. 275 КПК сприймаються рівнозначно (див. коментар до ст. 275 КПК).

Крім того, не дивлячись на присутність у конструкції норми ч. 6 ст. 246 КПК слова «рішення», на практиці це не завжди означає обов'язкове винесення окремої постанови. Таке залучення до проведення НСРД іншої особи може взагалі ніяк не фіксуватись і це вважатиметься законним і допустимим а може знаходити своє відображення у постановах про проведення НСРД за ст. 271 чи ст. 272 КПК, де обов'язково має бути вказано, кому доручається проведення цих НСРД та хто залучений до їх проведення (див. коментар до ст.ст. 271, 272, 275 КПК).

Окремо варто висвітлити питання використання матеріалів ОРД у доказуванні під час досудового розслідування та підтримання публічного обвинувачення.

Так, доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані в передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження й підлягають доказуванню (ч. 1 ст. 84 КПК). Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів (ч. 2 ст. 84 КПК). Згідно з абз. 2 ч. 2 ст. 99 цього Кодексу, «матеріали, у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватись у кримінальному провадженні як докази». У ст. 10 ЗУ «Про ОРД» також встановлено, що матеріали ОРД використовують для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні.⁷

Згідно з ч. 2 ст. 1 КПК, «кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цього Кодексу та інших законів України». ЗУ «Про ОРД» належить до «інших законів України». Законодавець установив пріоритет КПК порівняно з іншими законами та нормативно-правовими актами: «закони та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати цьому Кодексу. У межах здійснення кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить цьому Кодексу» (ч. 3 ст. 9 КПК). У ст. 3 ЗУ «Про ОРД» визначено, що правову основу ОРД, поряд з іншими законодавчими актами, становить КПК.⁷ Саме тому кожен ОРЗ, який має свій відповідник серед НСРД, після 2012 року прописаний з умовою його використання «згідно з положеннями ст.... КПК». Видається, що таким чином законодавець врегулював порядок проведення ОРЗ, аби він не суперечив вимогам КПК. Хоча, звісно, порядок проведення ОРЗ не є абсолютно аналогічним

порядку проведення НСРД, судова практика напрацювала правила допустимості матеріалів ОРЗ: аналогічно до порядку використання НСРД, умовою використання ОРЗ є розсекречування не лише результатів їх проведення, а й підстав — клопотань, ухвал слідчих суддів та постанов. Слід відзначити, що на сьогодні не всі апеляційні суди готові розсекречувати ухвали, якими надавався дозвіл на проведення ОРЗ — у такому разі працює правило вжиття усіх необхідних заходів прокурором до їх розсекречення, аналогічно до правила відносно НСРД, напрацьованого наразі касаційним судом.

Матеріали ОРД згідно зі ст. 10 ЗУ «Про ОРД» використовуються: 1) як приводи та підстави для початку досудового розслідування; 2) для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні; 3) для попередження, виявлення, припинення і розслідування кримінальних правопорушень, розвідувально-підривних посягань проти України, розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, та осіб, які безвісти зникли; 4) для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, а також співробітників розвідувальних органів України та їх близьких родичів, осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей; 5) для взаємного інформування підрозділів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність, та інших правоохоронних органів; 6) для інформування державних органів відповідно до їх компетенції.

Сама категорія «результати оперативно-розшукової діяльності» нормативно не визначена, однак розглядається в теорії як інформація, отримана оперативними підрозділами в установленому законом порядку: щодо ознак вчиненого злочину або злочину, що готується; щодо осіб, які вчинили, вчиняють або готують кримінальне правопорушення, переховуються від органів слідства, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання та осіб, які зникли безвісти. Результати ОРД використовуються у випадках, коли їх дійсність та об'єктивність можливо довести і перевірити у ході інших слідчих і судових дій на стадіях досудового розслідування і судового розгляду, в процесі доказування по кримінальному провадженню у відповідності до положень кримінального процесуального законодавства, що регламентують збирання, перевірку та оцінку доказів.⁸

Порядок передачі оперативними підрозділами до органів досудового розслідування матеріалів ОРД, які містять відомості про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, визначено відомчими правовими актами, де зазначається, що на начальників оперативних підрозділів або їх заступників відповідно до розподілу функціональних (посадових) обов'язків покладається контроль за якістю матеріалів, що передаються до органів досудового розслідування, своєчасністю такої передачі, дотриманням строків та повнотою виконання доручень (постанов) слідчих (прокурорів). Так, матеріали ОРД, які передаються до слідчих підрозділів, повинні містити достатні дані, що можуть свідчити про вчинення

кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші відомі обставини), необхідні для внесення відомостей до ЄРДР. Крім того, слідчому підрозділу надається інформація про особу (осіб), яка вчинила, вчиняє чи готується до вчинення кримінального правопорушення (якщо це відомо), очевидців (свідків) події, місцезнаходження документів і предметів, які можуть бути використані у розслідуванні тощо. У разі виявлення в ході ОРД ознак вчинення кримінального правопорушення, оперативним співробітником негайно складається рапорт на ім'я начальника оперативного підрозділу із зазначенням відповідних даних. Рішення про надсилання матеріалів до органу досудового розслідування приймається на підставі рапорту оперативного співробітника. Керівники оперативних підрозділів перед прийняттям рішення про надсилання матеріалів ОРД до органів досудового розслідування повинні вивчити їх особисто і, в разі встановлення невідповідності матеріалів визначеним нормативно-правовими актами вимогам, надати письмові вказівки та організують їх доопрацювання, визначати можливість офіційного документування.⁹

Матеріали, отримані із задіянням можливостей підрозділів оперативно-технічних заходів чи підрозділів оперативного документування (розвідки, оперативної служби тощо), передаються для використання в кримінальному провадженні після одержання відповідного дозволу, в порядку, встановленому відомчими нормативно-правовими актами. При передачі матеріалів, отриманих негласним шляхом, оперативним підрозділом вживаються заходи щодо недопущення розшифрування у цих матеріалах джерел отримання оперативної інформації (у тому числі осіб, які надають (надавали) допомогу та сприяють (сприяли) правоохоронним органам, обставини проведення, змісту конкретних заходів).⁹

У ч. 1 ст. 86 КПК йдеться про те, що «доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом». Отже, якщо фактичні дані було отримано внаслідок проведення певного ОРЗ до внесення відомостей до ЄРДР, але в порядку, передбаченому КПК, то вони відповідають вимогам допустимості доказів (згідно зі ст. 86 цього Кодексу).⁷

Так, використання матеріалів ОРД у кримінальному провадженні включає в себе три взаємозалежні операції: правову оцінку матеріалів, визначення способів і безпосереднє їх використання. Оцінювання матеріалів ОРД має два аспекти: кримінально-правовий і кримінальний процесуальний. Кінцевим результатом правової оцінки матеріалів ОРД є уявлення уповноваженої особи (слідчого, прокурора, оперативного співробітника) щодо доцільності та можливості їх використання у кримінальному провадженні. Визначення способів використання матеріалів ОРД передбачає спільне визначення суб'єктом, що здійснює досудове розслідування, та оперативним підрозділом (співробітником), як саме результати ОРД можуть бути використані під час здійснення слідчим розшукової діяльності. Способом використання матеріалів ОРД під час розслідування є конкретні дії, спрямовані на вирішення завдань кримінального провадження шляхом використання матеріалів ОРД. Метою такої діяльності є визначення найбільш ефективних

§ 1. Загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії

шляхів, тактичних прийомів використання оперативних матеріалів з метою вирішення завдань кримінального провадження.⁸

Таким чином, матеріали ОРД можуть бути використані у доказуванні під час досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження за умови дотримання принципів законності під час проведення ОРЗ, відповідності процедури їх організації та проведення, передачі матеріалів прокурору чи до ОДР, розсекречування як результатів ОРД, так і підстав їх проведення — що дасть можливість визнати такі письмові докази належними і допустимими.

Стаття КПК	Назва НСРД	Фактична підстава проведення	Юридична підстава проведення	Строк проведення
ст. 260 КПК	аудіо-, відеоконтроль особи	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину	ухвала слідчого судді	до 2 міс. з можливістю продовження
ст. 261 КПК	накладення арешту на кореспонденцію	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину	ухвала слідчого судді	до 2 міс. з можливістю продовження
ст. 262 КПК	огляд і виїмка кореспонденції	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину	ухвала слідчого судді	до 2 міс. з можливістю продовження
ст. 263 КПК	зняття інформації з електронних комунікаційних мереж	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину	ухвала слідчого судді	до 2 міс. з можливістю продовження
ст. 264 КПК	зняття інформації з електронних інформаційних систем	ч. 1 ст. 264 — щодо тяжкого / особливо тяжкого злочину; ч. 2 ст. 264 — щодо злочину будь-якої тяжкості, кримінального проступку	ч. 1 ст. 264 — ухвала слідчого судді; ч. 2 ст. 264 — рекомендується виносити постанову слідчому, прокурору	до 2 міс. з можливістю продовження
ст. 267 КПК	обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину	ухвала слідчого судді	до 2 міс. з можливістю продовження
ст. 268 КПК	установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу)	вчинення злочину будь-якої тяжкості, кримінального проступку	ухвала слідчого судді; якщо власником подано заяву про проведення	до 2 міс. з можливістю продовження

Стаття 246. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій

Стаття КПК	Назва НСРД	Фактична підстава проведення	Юридична підстава проведення	Строк проведення
ст. 268 КПК			НСРД — рекомендується вносити постанову слідчому, прокурору; відповідно до ст. 250 КПК — спочатку постанова, далі ухвала	
ст. 269 КПК	спостереження за особою, річчю або місцем	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину	щодо особи — ухвала слідчого судді; щодо особи — відповідно до ст. 250 КПК — спочатку постанова, далі ухвала; щодо речі, місця — постанова слідчого або прокурора	до 2 міс. з можливістю продовження
ст. 269 ¹ КПК	моніторинг банківських рахунків	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину	ухвала слідчого судді	до 2 міс. з можливістю продовження
ст. 270 КПК	аудіо-, відеоконтроль місця	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину	ухвала слідчого судді	до 2 міс. з можливістю продовження
ст. 271 КПК	контроль за вчиненням злочину (у формах: контрольована поставка; контрольована закупка; оперативна закупка; спеціальний слідчий експеримент; імітування обстановки злочину)	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину	постанова прокурора	до 2 міс. з можливістю продовження
ст. 272 КПК	виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину організованою групою чи злочинною організацією	постанова прокурора / постанова слідчого, погоджена керівником ОДР	до 6 міс. з можливістю продовження
ст. 274 КПК	негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження	вчинення тяжкого / особливо тяжкого злочину	ухвала слідчого судді	до 2 міс. з можливістю продовження

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Питання часу внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР та проведення НСРД

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 17.01.2019 у справі № 740/1244/16-к (провадження № 51-2507км18)

Крім того, заслуговує на увагу той факт, що під час апеляційного розгляду апеляційний суд залишив поза увагою те, що докази, які він поклав в основу обвинувального вироку, були зібрані ще до внесення відомостей за ч. 2 ст. 309 КК України до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Статтею 214 КПК чітко регламентовано, що досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається.

Суд звертає увагу, що за загальним правилом, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії можуть проводитися лише в розпочатому кримінальному провадженні, відомості про яке занесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань та не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування. Будь-які слідчі (розшукові) дії, проведені з порушенням цього правила, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази — недопустимими (ч. 3 ст. 214, ч. 8 ст. 223, ст. 219 КПК України).

Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 06.10.2021 у справі № 761/17641/13-к (провадження № 51-3018км21)

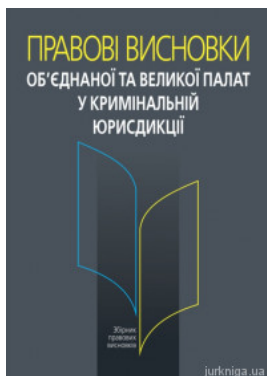
Відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК України, здійснення досудового розслідування, крім випадків, передбачених цією частиною, до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

На запит суду прокуратурою міста Києва було повідомлено, що досудове розслідування кримінального провадження № 12013110000000103 розпочато 24 січня 2013 року о 13.38 год. (т. 3 а. с. 39).

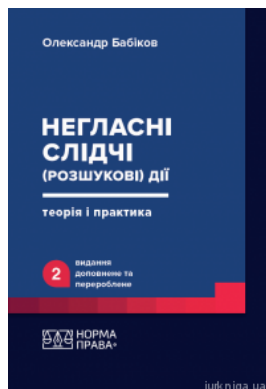
При цьому в матеріалах провадження наявна постанова прокурора від 24 січня 2013 року про проведення контролю за вчиненням злочину, якою прокурор доручає ГВ БКОЗ УСБУ у м. Києві провести контроль за вчиненням злочину у виді імітування обстановки злочину щодо ОСОБА_7, та протокол огляду і вручення грошових коштів від 24 січня 2013 року. У цьому протоколі вказано час проведення цієї дії, а саме з 12.00 год. до 12.30 год. (т. 1 а. с. 160–161, 163–166).

З огляду на викладене, суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що зазначені дії відбувались до внесення відповідних відомостей до ЄРДР, тобто до початку досудового розслідування.

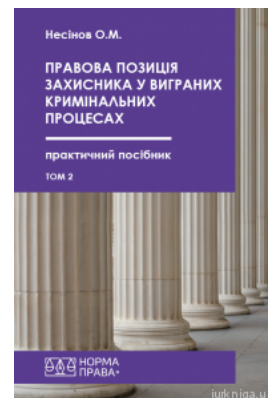
Книги, які можуть вас зацікавити

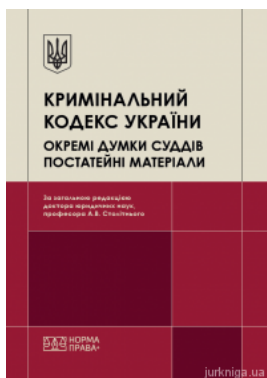
Правові висновки
об'єднаної та Великої
палат у кримінальній
юрисдикції

Негласні слідчі
(розшукові) дії: теорія і
практика. Видання
друге

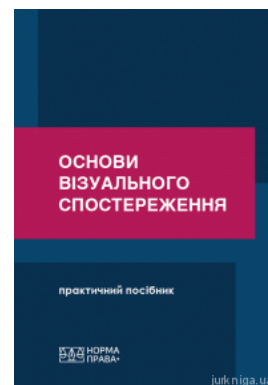
Правова позиція
захисника у виграних
кримінальних процесах
у сфері обігу
наркотичних засобів,
психотропних речовин,
їх аналогів або
прекурсорів. Том 2

Кримінальний кодекс
України. Окремі думки
суддів. Постатейні
матеріали

Правова позиція
захисника у виграних
кримінальних
процесах. Том 1

Основи візуального
спостереження

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

Перейти на сайт →